

Undervisningsmiljøvurdering

*Redegørelse udarbejdet af
Andreas Striib*

Grundlaget for udarbejdelse af en undervisningsmiljøvurdering

Alle skoler og uddannelsesinstitutioner i Danmark skal foretage en undervisningsmiljøvurdering (UMV) mindst hvert tredje år i.h.t. undervisningsmiljøloven.

En UMV skal kortlægge elever/studerendes opfattelse af deres skole/uddannelsesinstitution på de tre områder, der tilsammen udgør undervisningsmiljøet: det æstetiske, det fysiske og det psykiske undervisningsmiljø. En UMV skal munde ud i en handlingsplan for skolen/uddannelsesinstitutionen.

Undervisningsmiljøloven præciserer, at der vurderes på disse tre områder:

- det æstetiske
- det psykiske
- det fysiske

Der er i et vejledningsmateriale nævnt følgende som inspiration til, hvad de tre områder kan dække.

Det æstetiske:

Er miljøet rart at være i? Den æstetiske dimension handler ikke kun om, hvordan ting ser ud men også om samspillet mellem kroppens sanser og rummet. Elevers og studerendes rumlige oplevelse i hverdagen, atmosfæren i rummet, rummets mulighed for at stimulere og udfordre kroppen og sanserne (lugte, se, høre og føle). Hvilke stemninger og fornemmelser skaber rummet? Bliver der undervist i inspirerende rammer? Elementer, der kan have en betydning for rummets æstetik: Lys, materialer, overflader, struktur, variation, detaljer, farver, indeklima, akustik! Hertil kommer organisering af omgivelserne. Hvilke muligheder skaber arkitekturen for undervisningen? Understøtter arkitekturen den daglige undervisning, undervisningssituationen og læringssituationen? Og hvordan understøtter arkitekturen mødesteder, pauser, læsning, og kropslig udfoldelse?

Det psykiske:

Den psykiske dimension omfatter faktorer af betydning for elever/studerendes psykosociale trivsel. Det psykiske undervisningsmiljø består således både af sociale og individuelle faktorer som f.eks.: fællesskab, venskab, samarbejde, sociale spilleregler, sociale kompetencer og social integration, mobning og chikane, isolation, konflikter, omgangstone, indfølelse, social støtte, medbestemmelse, vejledning, stress og stresshåndtering, tids- og arbejdspress, alenearbejde, mangel på udfordringer og faglig stimulering, engagement og motivation, faglig integration og mulighed for succesoplevelser.

Det fysiske:

De fysiske forhold omhandler både fysiske rammer, ergonomiske betragtninger, sikkerheds- og sundhedsmæssige forhold, samt ulykkesrisici. Undervisningslokalernes indretning og funktion som f. eks.: inventar, pladsforhold, IT-udstyr, adgangsveje, gulvbelægning, lysforhold, indeklime, temperatur, akustik, støjpåvirkninger, oprydning, rengøring, adgang til frisk luft, bespisning/opbevaring af madpakke, stillesiddende/variation i bevægelser, instruktion i brug af borde og stole, færdsel inde og ude, førstehjælp, flugtveje, beredskabsplan ved brand og sikkerhed ved brug af maskiner

Helhed

Det er vigtigt at vurdere de tre dimensioner af undervisningsmiljøet ud fra en helhedsbetragtning. Det fysiske og æstetiske miljø har stor betydning for den psykiske trivsel, men et godt æstetisk og fysisk miljø er ikke nok for at opnå et godt undervisningsmiljø med en god trivsel. Undervisningsmiljøvurderingen skal se alle tre faktorer i et samspil.

UMV forløb i 4 trin

Undervisningsmiljøvurderingen skal som minimum indeholde fire elementer.

Identifikation og kortlægning

I kortlægningsfasen kan anvendes forskellige metoder til indsamling af data. Dette kan f.eks. være spørgeskemaer og interviews, men også temadage med diskussion og debat kan være gode metoder.

Beskrivelse og vurdering

Med udgangspunkt i fase 1 beskrives problemernes art, alvor og omfang nærmere. Årsagerne til problemerne samt de bedste og mest hensigtsmæssige løsningsforslag skal findes. Løses problemerne med det samme beskrives de ikke videre i processen. Løses akutte problemer kun med en midlertidig løsning, skal en endelig løsning beskrives og medtages i handlingsplanen.

Prioritering og handlingsplan

Her vurderes den negative påvirkning. Er problemerne så store, at de kan påvirke eleverne/studerende i negativ retning? Hvor tilgængelig en løsning findes der?

En handlingsplan er både en aktivitets- og tidsplan. Af planen skal det fremgå, i hvilken rækkefølge de konstaterede problemer skal løses.

- En kort beskrivelse af problemerne
- Beskrivelse af den valgte løsning
- Oplysninger om hvornår løsningen vil være gennemført
- Navn på den ansvarlige for gennemførelse af løsningen

Retningslinier for opfølgning

UMV'en skal løbende ajourføres. Det betyder at UMV arbejdet bliver en proces, hvor de fire elementer gentages med passende tidsintervaller (dog minimum hvert 3. år). Der skal fastlægges retningslinjer for, hvordan og hvornår der følges op på handlingsplanen. Dette indebærer en vurdering af, hvorvidt ændringerne har haft den ønskede effekt. Derudover skal det angives, hvem der er den ansvarlige for opfølgningen.

Trin 1 på Århus Dag- og Aftenseminarium

Fasen med identifikation og kortlægning blev efter drøftelse i seminariets sikkerhedsudvalg gennemført ved at anmode hvert hold i læreruddannelsen om skriftligt at formulere deres forventninger til et godt undervisningsmiljø – dette blev gennemført i løbet af september – oktober 2003, hvor blev der rettet henvendelse til samtlige hold i læreruddannelsen, i alt over 50 hold.

Efter en bearbejdning af de indkomne svar var det herefter hensigten, at rektor, en uddannelsesleder og en repræsentant for de studerendes råd skulle besøge de hold, der havde svaret med henblik på en uddybning af de indkomne forventningssvar. Denne besøgsrunde blev planlagt til at foregå i perioden fra nytår til påske 2004. Herefter skulle der udarbejdes en beskrivelse med henblik på identifikation og kortlægning.

Dette materiale udgør denne beskrivelse, dvs. et udgangspunkt for en vurdering, som er andet trin i undervisningsmiljøvurderingen.

Det faktiske forløb

Der blev afleveret svar fra i alt 22 hold – svarende til en svarprocent på omkring 40. Alle svarene er udskrevet. Med dette udgangspunkt blev materialet bearbejdet, dvs. svarene blev systematiseret inden for hver kategori – og anført på en meget kort form. I enkelte tilfælde blev der redigeret i de indkomne svar, således at svar som var anført under fx det æstetiske undervisningsmiljø blev anført under det fysiske undervisningsmiljø. Det har angiveligt været vanskeligt at forholde sig stringent til de tre kategorier. Samtidig havde de afgivne svar i næsten alle tilfælde ikke karakter af forventninger til et godt undervisningsmiljø – men var udtryk for vurderinger heraf.

Bearbejdningen resulterede i et notat, som blev behandlet i seminariets sikkerhedsudvalg i december 2004.

Herefter påbegyndtes besøgsrunden efter planen. Hvert af de hold, som havde svaret, blev inviteret til et møde som anført ovenfor sammen med det udarbejdede notat. Derudover blev der inviteret til yderligere seks møder, såkaldte opsamlingsmøder årgang for årgang – i såvel den ordinære som i meritlæreruddannelsen – med repræsentanter for de hold, der ikke havde svaret. Planen var således at gennemføre i alt 28 møder af en lektions varighed. Der blev gennemført 20 møder, idet der ikke var fremmødte studerende til 8 af møderne.

Beskrivelse af undervisningsmiljøet

Nedenfor er for det første anført indholdet i ovennævnte notat baseret på holdenes skriftlige besvarelser. Efterfølgende er der anført uddybende beskrivelser på grundlag af samtalerne i besøgsrunden.

Det æstetiske undervisningsmiljø

Notatet siger herom:

Om de ”hårde” forhold: Der er ønsket om flere gardiner, især i den gl. bygning, herunder mørklægningsgardiner. Sofaer, mindre afslapningsrum også et ønske, herunder musikværreiser. Mange af seminariets inventarmaterialer er hårde og kolde.

Om de ”bløde” forhold: Omkring en tredjedel af holdene fremhæver kunsten som noget positivt, herunder skiftende udstillinger. Flere hold siger, at der generelt er pænt på seminariet – og fremhæver planterne (kunne også ønske sådanne i klasselokalerne). Der er lidt sterilt i øvrigt på seminariet.

Bibliotek, Trøjborgsal fremhæves som fine lokaler – og generelt nævner flere, at der er lyst og rart i bygningerne.

Men en fjerdedel af holdene finder, at der er for megen svineri, især i fælleslokalerne med vandrehallen som det værste eksempel.

Der er overvejende positive tilkendegivelser i svarene i denne kategori, men det hører med til billedet, at mange kommenterer forskellen på det gamle og det nye bygningskompleks. Her er vurderingerne måske overraskende forskellige, idet begge bygningskomplekser fremhæves som de bedste – især hvis man begge steder gør lidt mere ved ”interiøret”.

Besøgsrunden

føjer reelt ikke afgørende nyt hertil. Dog er der flere, som mener, at faglokalerne er uinspirerende, præget af manglende omsorg.

Det psykiske undervisningsmiljø

Svarene er delt op i fem kategorier, nemlig forhold vedrørende undervisning, ledelse, de studerende internt, organisation og vedrørende forhold uden for undervisningen.

Notatet siger om:

UNDERVISNING: En generel kommentar er, at meget afhænger af den konkrete lærer, og der er kritiske bemærkninger til lærernes manglende koordinering af undervisningen, flere er inde på, at der ikke er sammenfald mellem kravene i den daglige undervisning og til eksamen. Der er kritikpunkter på enkelte konkrete forhold, herunder semesteropgaven på 3. år. Et par hold nævner, at lærerne ikke er up-to-date med udfordringerne i skolen. Flere er inde på problemerne med dannelse af eksamensgrupper – især for de, der har svært ved at komme i en gruppe. Der er i flere tilfælde eksempler på, at de studerende mangler information fx om gruppearbejder, om forhold i introperioden. Nogle hævder, at der er undervisningsstress, mens andre finder at arbejdsbyrden er tilfredsstillende.

Deltagelsespligten er et problembarn – både generelt, men også fordi lærerne (og de medstuderende) forholder sig forskelligt hertil.

Det går også igen, at det både er forvirrende og også tilfredsstillende med de ”for” mange mennesker på seminariet.

Endelig fremhæver flere de fagligt dygtige lærere og klasselærerne.

Besøgsrunden

føjer nyt til, henholdsvis forstærker indtrykket af,

- at forvaltningen af deltagelsespligten er meget kritisabel,
- at mange ikke møder op, og at det er de samme studerende som er stabile i fremmødet,
- at der mangler tid til fordybelse,
- at vi vil for meget i læreruddannelsen,
- at man ikke når det, man skal,
- at der er uenighed om det gode ved studiedagen på 1. og 2. årgang,
- at man ikke udnytter fællesskabet på uddannelsesholdene på 1. og 2. årgang,
- at det praktisk-musiske bør indgå i fagene, ikke være et særskilt kursus,
- at tværfagsuger ikke handler om tværfaglighed,
- at man mangler et kursus i førstehjælp,
- at der er en vis uheldig stereotypi i seminariets undervisning (oplæg, gruppe, fremlæggelse),
- at eksamensbyrden er godt fordelt,
- at man ikke ved, hvem man kan kontakte, hvis der er udbredt utilfredshed med undervisningen.

Notatet siger om:

LEDELSE: En del af holdene giver udtryk for, at de ønsker en mere synlig ledelse, læs rektor. At rektor deltager i flere fællesarrangementer for årgange og storhold både med henblik på information og drøftelse af uddannelsespolitiske forhold. Rektor får dog ros for en god semesterstarttale.

Besøgsrunden

føjer nyt til, henholdsvis forstærker indtrykket af,

- at det er vigtigt med en personlig kontakt til ledelsen/rektor,
- at der er burde være flere fællessamlinger, hvor netop rektor ”er på”.

Notatet siger om

DE STUDERENDE INTERNT: Næsten halvdelen af besvarelserne peger direkte på, at der er et godt klima i deres klasse. Flere beklager at der ikke er nogen hjælp at hente til studerende med psykiske problemer – og vanskelige forhold omkring gruppedannelse nævnes som sagt også af flere.

Besøgsrunden

føjer nyt til, henholdsvis forstærker indtrykket af,

- at der lægges vægt på et godt socialt fællesskab, og at det oftest er til stede,
- at klasselærerens funktion har afgørende betydning for dette sociale fællesskab,
- at der er u hensigtsmæssige forskelle i forvaltningen af klasselæreropgaven.

Notatet siger om

ORGANISATION: Der er næsten ingen generelle gennemgående kommentarer, så de nu nævnte forhold kommer i de fleste tilfælde fra et enkelt hold. Der peges på problemer med for mange og for små pauser, flere er inde på, at spisepausen giver kaos. Der ønskes et fast ugeskema, et hold finder bare, at deres skema er for dårligt. Der er for ringe koordination af tværgående tilbud, og det kan skabe lidt kaospræg. Et hold finder at det er svært at søge relevant information om disse forhold.

Et enkelt hold giver udtryk for, at der er en rigtig god organisation generelt på seminariet.

Besøgsrunden

føjer nyt til, henholdsvis forstærker indtrykket af,

- at man ønsker at være mere sammen på tværs af hold,
- at det er vigtigt at have en hjemklasse,
- at skemaet er for uegalt (rigtig mange timer på en dag – meget få en anden),
- at der burde være et fast skema (dvs. studietimer fast placeret),
- at studiekontoret kun er åbent, når man har timer,
- at det samme gælder for AV-kontoret,
- at der er for mange restriktioner i forhold til adgang til faglokaler uden for undervisningen, gælder især for idræt, sløjd og billedkunst.

Notatet siger om

FORHOLD UDEN FOR UNDERVISNINGEN: Der er en del, som giver udtryk for stor tilfredshed med aktiviteterne uden for undervisningen, dvs. den frivillige undervisning, kordeltagelse m.v. – og også råd- og udvalgsarbejde. Et enkelt hold nævner endog, at det er det vigtigste og den egentlige grund til at gå på seminariet. Endelig ønskes der en ”glad” kantine; det er den ikke altid.

Besøgsrunden

føjer nyt til, henholdsvis forstærker indtrykket af,

- at studiekortet er en katastrofe,
- at det er uretfærdigt med de studerendes meget forskellige udgifter til transport til praktik,
- at der mangler initiativer, der kan samle 4. årgang,
- at der er for få fællessamlinger.

Det fysiske undervisningsmiljø

Notatet siger herom:

Nedenstående er et sammendrag af svarene med en prioritering af hyppigheden af udsagnene / vurderingerne.

1. Næsten alle hold kritiserer seminariets rygepolitik. Specielt er det meget kritisabelt, at vandrehallen er et rygeområde – også med megen svineri til følge fra rygerens side.
2. Der er for lidt plads på seminariet til for mange mennesker, nævner halvdelen af holdene.
3. Der er for få grupperum – og der mangler en decideret læsesal (som ikke belastes af medbragt mad m.v.).
4. Der er for varmt i den nye bygning, i hvert fald om sommeren – og det giver støjgener, når man søger at lufte ud.
5. Over halvdelen af holdene har forskellige kritiske bemærkninger vedr. antallet af PC'er, edb-assistance o.lign.
6. Der er varierede vurderinger af kantinen. En fjerdedel af holdene mener, at den er for lille og for steril. Ligeså mange roser eksplicit kantinen – såvel lokaliteter som kantinefunktionen.
7. Mange faglokaler savner et fagligt særpræg, og en del hold anser, at pladsforholdene er meget problematiske.
8. Om inventaret er der meget varierede synspunkter – fra at det er godt, pænt og funktionelt inventar til det modsatte. Flere er dog inde på, at der ofte mangler det tilstrækkelige antal borde og stole.
9. Omklædningsrummene kritiseres, og der ønskes aflåste skabe i forbindelse med omklædning.
10. Der er irritation og usikkerhed i forbindelse med seminariets tyverialarmer.
11. Seminariets conferencesystem vurderes positivt af flere hold.
12. Der klages over mangel på P-pladser til såvel biler (der også ofte parkeres forkert) og til cykler (overdækket parkering).
13. Endelig følger nogle udsagn eller forslag, som alene er nævnt af et enkelt hold, nemlig:
 - Klasseskufferne foreslås anbragt i vandrehallen.
 - Rengøringen er OK.
 - Klasselokaler er OK.
 - Belysning er OK.
 - Der mangler opslag om flugtveje.

Besøgsrunden

føjer nyt til, henholdsvis forstærker indtrykket af,

- at der er for få grupperum,
- at det er svært at finde ”stille steder”,
- at der burde være mere system i opslagstavlernes redigering,
- at mange lokaler er for små, især kritiseres idrætsteorilokalet og sløjdlokalerne,
- at omklædningsfaciliteter er dårlige i idræt,
- at der mangler skabe, der kan aflåses,
- at der mangler dametoiletter,
- at der er kloaklugt i billedkunst,
- at alarmerne er forfærdeligt irriterende,
- at rygning burde være forbudt,
- at der meget forskellige vurderinger af edb-serviceniveauet,

Helhedsvurderingen

Som nævnt er det vigtigt at vurdere de tre dimensioner af undervisningsmiljøet ud fra en helhedsbetragtning. Det fysiske og æstetiske miljø har stor betydning for den psykiske trivsel, men et godt æstetisk og fysisk miljø er ikke nok for at opnå et godt undervisningsmiljø med en

god trivsel. Undervisningsmiljøvurderingen skal se alle tre faktorer i et samspil.

Sikkerhedsudvalgets vurdering

Sikkerhedsudvalget har på grundlag af ovenstående redegørelse følgende synspunkter som udtryk for en helhedsvurdering:

Undersøgelsen viser, at undervisningsmiljøet på Århus Dag- og Aftenseminarium generelt kan siges at være tilfredsstillende. Denne vurdering anlægges ud fra en indsigt i de vilkår og rammebetingelser, som miljøet er underlagt. Der er således forhold, som kun kan forbedres ved store økonomiske investeringer – det gælder især pladsforholdene. På en række områder påpeger undersøgelsen, at de adspurgte har forskellige kriterier for deres vurdering om undervisningsmiljøet kvalitet, det gælder især inden for det psykiske undervisningsmiljø. Konsekvensen heraf er, at det er vigtigt at fastholde debat om forhold, hvorom der hersker uenighed – og at seminariets ledelse er med til at sikre, at dette sker.

I det følgende redegøres der kort for opfølgning på undersøgelsen:

Det æstetiske undervisningsmiljø

- Der er gennemført en nyophængning af seminariets kunstsamling.
- Der pågår for tiden et arbejde med at forbedre undervisningsmiljøet i en række faglokaler.

Det psykiske undervisningsmiljø

- Vedrørende undervisning er der gennemført ændringer i bestemmelserne om deltagelsespligt og tværfagsundervisning. Der er et vedvarende behov for at drøfte, hvad der kendetegner god undervisning, og hvad der er en passende studiebelastning. Der er ikke gennemført kursus i førstehjælp, og der er heller ikke planer herom.
- Vedrørende ledelsen vil rektor tage initiativer til i flere sammenhænge at være i direkte kontakt med de studerende, fx ved årgangsmøder o.lign.
- Vedrørende forhold studerende imellem er seminariets ledelse løbende i dialog med lærerne om den bedst mulige varetagelse af klasselæreropgaver o.lign., uagtet der ikke er et lovkrav herom.
- Vedrørende seminariets organisation er der taget initiativ til at koordinere fællesarrangementer, medens forhold vedr. skema og adgang til lokaler ikke kan forventes forbedret i og med, at lokalebelastning og skemaforhold er underlagt det vilkår, at seminariet har optaget et forholdsmæssigt meget stort antal studerende i den eksisterende bygningsmasse.
- Vedrørende forhold uden for undervisningen har de studerende fået udleveret nye elektroniske studiekort, og der er taget initiativer til periodisk at samle studerende på 4. årgang. Derimod er det ikke muligt at gennemføre mere ”retfærdige” ordninger for så vidt angår de studerendes udgifter til transport til og fra praktik.

Det fysiske undervisningsmiljø

Undersøgelsen og en række sideløbende initiativer har medført følgende:

- Rygepolitikken er ændret, således at der er færre områder, hvor rygning er tilladt – og der er samtidig taget hensyn til, at det er områder, som ikke er gennemgangsområder.
- Bygningsforholdene (mere plads) kan der ikke p.t. gøres noget ved.
- Klimaforholdene i bygning 10 vil blive søgt forbedret i de kommende år – afhængig af de økonomiske muligheder herfor.
- Der vil blive opsat aflåselige skabe i forbindelse med omklædning til idræt.
- Klaseskuffer er fjernet delvis fra gangareal.
- Kantinen er nyrenoveret.
- Der vil blive taget initiativ til nøjere redigering af opslagstavler.
- Der vil blive taget initiativ til, at flere toiletter ikke er forbeholdt enten kvinder eller mænd.
- Kloaklugt i billedkunst er fjernet.
- Der mangler ikke opslag om flugtveje.

